

c/ elősegíteni minél több magyar mű franciára fordítását, persze megfelelő színvonalon,

d/ s ennek előfeltételeként, pártolni és szervezni a fordítóképzést.

(1986.)

T a k á c s   G y ő z ő

A magyar irodalom oktatása a szófiai Kliment Ohridszki Egyetemen

A szófiai Kliment Ohridszki Egyetemen az 1940-es évektől kezdve folyik a magyar nyelv fakultatív oktatása. Önálló tanszék csak pár évvel ezelőtt, 1983-ban alakult. Szervezetileg az angol tanszékhez tartozik, az angol tanszék vezetője Z s a n a M o l h o v a professzornő egyben a magyar tanszék vezetője is. A tanszék működésével egyidejűleg a szláv tanszéken fakultatív nyelvként továbbra is oktatják a magyart. A magyar tanszéken négyen tanítanak, ketten közülük magyar anyanyelvűek, a másik kettő pedig fiatal bolgár tanársegéd, akik korábban Magyarországon végeztek. E tanárokon kívül az elmúlt években vendégtanárok és bolgár hungarológusok is vállaltak órákat.

A tanszék elsődleges feladata a tolmács-fordító magyar szakos hallgatók ötéves képzésének ellátása. A szakot minden évben indítják, 8-9 fős hallgatói létszámmal. Ez elég magas szám, ha arra gondolunk, hogy Magyarországon is körülbeül ugyanennyi bolgár hallgató szerez hungarológiai diplomát. Ebből a helyzetből adódóan komoly elhelyezési gondok jelentkezhetnek, ezért célszerűbb lenne a szakot Szófiában csak kétévenként indítani.

Az első évfolyamon alapfokú nyelvoktatás folyik heti 10-12 órában. A magyar szakra jelentkezők bolgár nyelv és irodalomból, valamint egy nyugati nyelvből tesznek fel-

vételi vizsgát, ezért a szakra való bejutásnak nem előfeltétele a magyar nyelv tudása.

A hallgatók egyetemi tanulmányaik során többször is eljutnak Magyarországra /az első évben 1-2 hallgató a Debreceni Nyári Egyetemre, az 1986/87-es tanévtől kezdve pedig egyhónapos nyári gyakorlatra/.

Harmadévben a hallgatóink a Kossuth Lajos Tudományegyetemen tanulnak, ötödévben pedig fél-éves részképzésben részesülnek. Fontos ez az egy év, amelyet a hallgatók Debrecenben töltenek /többek között képzett bolgár oktatók hiánya miatt is/. Ez a körülmény érleli meg ugyanis a feltételeket ahhoz, hogy a következő évfolyamokon sor kerülhessen a felsőfokú nyelvi képzésre.

Tanulmányaik idején a hallgatók a programnak megfelelően bolgár nyelven hallgatnak kötelező tárgyakat. A második évfolyamtól kezdve szaktárgyakat is kell magyar nyelven tanulniuk. Az első és másodévben magyar nyelvből félévkor beszámoló, év végén írásbeli és szóbeli vizsga van.

Egyetemünkön az irodalomtanítás kezdeti stádiumban van. Kevés a tapasztalat, tantárgyként csak az 1985/86-os tanévben tanítottunk irodalmat a másodéveseknek, a harmadik szemeszterben a nyelvoktatás keretében, a negyedik szemeszterben pedig önálló tárgyként.

Az oktató helyzetismeret és a diákok nyelvi tudásszintje alapján maga dönt az irodalmi anyag megszervezéséről, és arról is, hogy annak elsajátításához milyen utat választ. A Bevezetés a magyar irodalomba című tantárgyban a legjelentősebb írók legfontosabb alkotásait kronológiai sorrendben tanítottuk. A fő feladatunk az volt, hogy hallgatóinknak alapismereteket nyújtsunk a magyar irodalomról a XX. század elejéig terjedő korszakról, és előkészítsük őket a debreceni egyéves részképzésre.

A magyar tanszéken az irodalomoktatás egy sor nehézségbe ütközik. Ilyen nehézség mindenekelőtt az, hogy alapszintű a hallgatók célnyelvi tudása, ráadásul nem rendel-

keznek a magyar irodalom elsajátításához szükséges elemi szintű történelmi, művészettörténeti, néprajzi ismeretekkel.

Úgy véljük, hogy irodalomtanításunk megkönnyítéséhez nagymértékben hozzájárul az Országismeret című tantárgy tanítása, amelyben Magyarország sokoldalú - főként történelmi - arculata rajzolódik ki. Amikor a XVII-XVIII. századi irodalommal foglalkozunk, nem kell külön időt fordítanunk például a kuruc fogalom megmagyarázására, vagy az irodalomtörténeti korszakolásnál a mohácsi csata sem igényel külön magyarázatot. A másik fontos tantárgy, amely segíti munkánkat a Mai magyar nyelv, amelyet irodalomcentrikus példaanyagon tanítunk.

Problémát jelent az irodalmi anyag nagy terjedelme. A hallgatónak viszonylag kevés óraszám, heti 4 órában kell elsajátítaniuk a régi magyar irodalmat, a magyar felvilágosodás, reformkor, romantika és realizmus korának irodalmát. Igaz, igyekeztünk a lényegyet kiemelni, de így sem sikerült a különféle irodalomórák /műelemző, ellenőrző stb. órák/ rendszerét alkalmazni, pedig a műelemzésről, a szövegolvasásról nálunk sem szabad lemondani. Ismeretes, hogy a teljesebb megértéshez a mű többszöri elolvasása szükséges, a műelemzéshez - a teljes mű ismerete, amely csak előzetesen, házi feladatként valósítható meg.

Egy-egy nagyobb írásbeli beszámoló elkészítéséhez elengedhetetlen az irodalmi kézikönyvek használata. Ez lehetővé teszi, hogy a hallgatók tájékozódjanak a sokrétű anyagban és az alkotókat, valamint a műveiket be tudják helyezni egy adott korszakba.

Tekintettel arra, hogy a mai magyar irodalom teljesen ismeretlen a hallgatók előtt, a tanév végén előadásokat tartottunk a XX. századi magyar irodalom jelenségeiről, kiemelkedő alkotóiról, egészen napjainkig.

Ezzel a magyar irodalom kialakulása, több évszázados fejlődése mellett szeretnénk volna a figyelmüket a mai tendenciákra és az irodalmi életre irányítani. Ennek eredményeként a hallgatók betekintést kapnak a mai irodalmi intézményhálózatba is.

Az irodalomtanítás során igyekeztünk a magyar irodalmat nemcsak előadás formájában bemutatni a hallgatóknak, hanem aktívan be akartuk kapcsolni őket az irodalmi művek megismerésének folyamatába. Ehhez mind a csoportmunka, mind a differenciált oktatás jó megoldásnak bizonyult. A hagyományos módszerek /beszélgetés, ritkábban vita/ mellett használtuk a már említett beszámoló elkészítését is. Műelemzésre, szövegfelolvasásra kevés idő jutott, viszont az ezzel kapcsolatos házi feladat jó kisegítő eszköznek bizonyul. Petőfi líráját a hallgatók úgy dolgozták fel, hogy dolgozatot készítettek a költő népdalairól, családi lírájáról, tájleíró költeményeiről, forradalmi verseiről, szerelmi lírájáról, a János vitéz és az Apostol című költői elbeszélésről. Az órán ezeket megbeszéltük, a hallgatók pedig kicserélték egymás között a dolgozataikat. Itt említeném meg, hogy Petőfi tájköltészetének, szerelmi lírájának illusztrációjaként fényképeket, reprodukciókat használtunk fel, vagy elemezhetjük a Befordultam a konyhára című megzenésített versét, ezzel is igyekeztünk élményszerűbbé tenni az oktatást. Egy másik alkalommal pedig Petőfinek az Egy gondolat bánt engemet... című versét kellett felolvasniuk, illetve elemezniük, és ennek során egybevetettük a szöveg formai és tartalmi struktúráját, annak bolgár műfordításával.

A magyar irodalomoktatást nehezítő részkérdések közül megemlítjük például a művészeti irányzatok tanítását.

A XIX. századi magyar klasszikusokat nyomon követve, a magyar irodalom egy meghatározott irányzatával, a romantikával találkozunk csaknem egy évszázadon át. A romantika általános sajátosságaira időhiány miatt nincs módunk kitérni, a hallgatók az egyetemi tanulmányaik során más órákon tanulják, de a magyar romantika főbb jellegzetességeire feltétlenül szükséges időt szakítani. Ugyanez vonatkozik a reneszánszra, a barokkra, a felvilágosodásra, a kritikai realizmusra is, de olyan irodalomtörténeti alapfogalmakra is, mint például az eposz /Zrínyi/, vagy a drámai költemény /Madách/.

Megoldásra vár a törzs- és kiegészítő anyag kiválasztása, hogy milyen könyveket használjanak a diákok, miből folyjon az irodalomoktatás. Komoly problémát jelent, hogy másodévtől kezdve a hallgatók számára nem áll rendelkezésre segédkönyv, de még sokszorosított anyag sem, tehát a tanárnak kell elkészítenie a megfelelő anyagokat, szó- és irodalomtörténeti fogalmak magyarázatával ellátva. Magyar szakos hallgatóink képzése érdekében egy olyan antológiát tervezünk, amely szövegeket és rövid életrajzokat tartalmaz.

Az irodalomoktatás szempontjából fontos kérdés a jelenlegi könyvállományunk bővítése. Jelenleg egyetemistáink a szófiai Magyar Kulturális Intézet könyvtárát, az Állami Könyvtárat, az Egyetemi Könyvtárat és a magyar tanszék könyvtárát használják. Ezenkívül néhány fontos hungarológiai munka is rendelkezésükre áll, mint például a Bolgár-magyar kulturális kapcsolatok c. könyv /ez bolgár és magyar nyelven is megjelent/. Igen fontos számunkra Klaniczay-Szauder-Szabolcsi Kis magyar irodalomtörténet c. könyve, amelyet bolgár nyelvre is lefordítottak.

Az oktatómunka során mindig föl hívjuk hallgatóink figyelmét, hogy olvassák a bolgár nyelvre lefordított magyar szépirodalmat. /Ez évben reprezentatív kötetben jelentek meg Petőfi versei, de bolgárul olvasható Jókai Mór néhány kulcsfontosságú regénye: A kőszívű ember fiai, a Fekete gyémántok, a Sárga rózsa, vagy Madách Imre Az ember tragédiája, Mikszáth egyes művei stb./ A fordításokkal kapcsolatos probléma az, hogy a magyar szépirodalom egészen a XIX. század közepéig terjedő korszakig bolgár nyelven nem hozzáférhető. A kívánatos az lenne, hogy a hallgatók anyanyelvükön olvassák el a Szózatot, a Toldit, vagy éppen a Csongor és Tündét, sőt a régi magyar szépirodalom alkotásait is. Sajnos ez sem valósítható meg, különösen a nagyobb terjedelmű művek esetében. Az oktatómunkában az

sem hagyható figyelmen kívül, hogy idegen nyelven verset olvasni, elemezni sokkal nehezebb, mint prózai szöveget. Csakis a közvetítő közeg felhasználásával, a hungarológiai munkák alapos ismeretével és a bolgár nyelven megjelenő magyar szépirodalom segítségével nyújthatunk művészi élményt hallgatóinknak, és így juttathatjuk el őket a befogadási szint minél magasabb fokára.

(1986.)